

Národními parky severovýchodní Austrálie

Antonín Krása

Austrálie je sice nejmenší kontinent, přesto je její celková rozloha na jedinou zemi obrovská. Plochu České republiky převyšuje téměř stonásobně. Pověstné jsou zejména pouště a polopouště nacházející se ve středu a na západě kontinentu, východ je naopak značně vlhký. Setkáme se zde i s deštnými lesy, na severu tropickými, na jihu mírného pásma. Zdejší fauna a flóra je unikátní a jen velmi málo se podobá blízké indomalajské biogeografické oblasti.

Většina obyvatelných a k zemědělství využitelných ploch byla během minulých dvou století zabrána bílými přistěhovalci, kteří mimo jiné téměř vyhubili původní Australce a jejich zbytky vytlačili do neúrodných okrajových oblastí. I přesto v Austrálii zůstalo mnoho unikátních míst, která jsou nyní chráněna jako národní parky. Pokud si vyberete severovýchodní okraj kontinentu, můžete jich během měsíční cesty navštívit několik desítek a poznat při cestě od severu k jihu většinu ze zdejších typů prostředí. Potřebujete si k tomu půjčit automobil, což ovšem není v Austrálii žádný problém.

Mořský břeh a korálové útesy

Vhodným nástupním místem je pobřeží město Cairns v severním Queenslandu, kam se pohodlně dostanete letadlem. Město je z jedné strany obklopeno tropickým deštným pralesem, z druhé pak mořem. Většina národních parků leží ve vnitrozemí, ale

blízký Velký bariérový útes je chráněn jako mořský park a je součástí světového dědictví UNESCO. Dokonce i přímo ve městě, na bahnitých náplavech v mělké zátce, je možné pozorovat zajímavá zvířata – pelikány australské (*Pelecanus conspicillatus*), kolpíky královské (*Platalea regia*), ibisy australské (*Threskiornis molucca*), volavky bílé (*Ardea alba*) nebo různé druhy bahňáků. Kromě nich je za odlivu možné vidět také kraby houslaře s jedním z klepet výrazně větším a barevnějším. Pozorný návštěvník si všimne i drobných hnědých rybek, které se neostýchají pohybovat po vlhkém blátě mimo vodu – jde o známé lezce *Periophthalmus argentilineatus*.

Mangrovové porosty rostoucí na pobřeží nedaleko centra města tvoří nejrůznější druhy kořenovnic (*Rhizophoraceae*) a dalších dřevin, kterým nevadí růst v poměrně nehostinném prostředí. Vody sice mají dostatek, ale na mořském břehu je v ní značný obsah solí, které většině rostlin nesvědčí. Podobné

je to s půdou, v níž zase díky zamokření chybí dostatek kyslíku; dřeviny tvořící mangrovové porosty se tomu však přizpůsobily. Husté porosty, tvořené zde zejména druhy keřovitého a nízkého stromového vzrůstu, jsou však jen velmi těžko průchozí. Návštěvník má šanci se do nich dostat po povalových chodnících a pozorovat tak změť proplétajících se kmínků, kořenů a čerstvě kořenících semenáčků.

Pro Středoevropana je ale mnohem zajímavější Velký bariérový útes, který se táhne v délce 2 000 km nedaleko východního pobřeží Austrálie. Z Cairns k němu jezdí četné turistické lodě, na kterých vám ochotně zapůjčí vybavení na šnorchlování nebo potápění. Můžete tak poznat zdejší neobyčejně bohatý ekosystém z bezprostřední blízkosti. Kolem vás prolouvají desítky druhů ryb nejrůznějších velikostí, tvarů, barev a jejich kombinací a pod vámi září podobně pestří koráli a na nich žijící měkkýši, sasanky a další organismy. Máte-li štěstí, ocitnete se v blízkosti velkých mořských želv, např. karety obrovské (*Chelonia mydas*), nebo některého z vodních hadů vodnářů (*Hydrophiinae*). Ti jsou sice smrtelně jedovatí, ale tlamu mají uzpůsobenou k lovu ryb a člověka tak kousnout prakticky nemohou.

Tropický prales

Okolí Cairns je z velké části porostlé tropickými deštnými pralesy, které můžete navštívit např. v národních parcích Barron Gorge, Cra-

Zleva

Kasuar přilbový je největším ptákem tropických deštných lesů severovýchodní Austrálie, ale častěji ho potkáte na blízkém ostrově Nová Guinea. ■ Samci klokana rudého, největšího žijícího vačnatce, mohou být člověku nebezpeční, napadení však nejsou častá. ■ I v příšeří pralesa existují rostliny překrásných barev. ■ Ledňák obrovský se vyskytuje v blahovičnickovitých porostech, galeriových lesích a v kulturní krajině na rozsáhlém území východní Austrálie, můžete se s ním setkat i v některých parcích na okrajích měst. (Poslední fotografie F. Pelc)

ter Lakes, Wooroonooran a v dalších. Jejich podoba se samozřejmě místo od místa liší. Ve všech se však setkáte s mohutnými stromy porostlými liánami a různými epifyty, zejména kapradinami nebo orchidejemi. Pro tyto stromy jsou typické opěrné kořeny, v mělké pralesní půdě nezbytné pro udržení stability a také tíhy na nich rostoucích rostlin. Oproti běžně zařité představě však není pohyb v interiéru primárního pralesa příliš náročný, protože v podrostu kvůli nedostatku světla mnoho rostlin neroste. I tak se zde nacházejí stovky druhů nejrozličnějších rostlin, stromů, stromových kapradin, cykasů, keřů, lián i bylin. Druhá bohatost živočichů je podobná, ale potkat je v interiéru pralesa není snadné, zvláště ty velké: žijí totiž rozptýleně, nikde se příliš neshlukují. Jejich zdánlivá absence je navíc umocněna tím, že mnoho z nich žije v korunách stromů, kam je obtížné se dostat. V některých národních parcích (např. v Barron Gorge či Lamingtonu) tuto šanci máte díky tzv. canopy walkways, tedy visutým chodníkům umístěným v korunách stromů.

Nejběžnější jsou všudypřítomní mravenci a nechybějí ani motýli, brouci či další hmyz, přesto jich tolik jako na rozkvetlé louce nevidíte. Z obratlovců jsou hojní zejména drobní stínomilní scinkové rodu *Eulamprus*, kteří zde nahrazují naše ještěrky. Ze savců je možné zahlédnout vakoveverky (*Petauridae*) nebo kuskusy (*Phalangeridae*), žijí zde také placentální hlodavci a letouni, z nichž zaujmou zvláště velcí plodožraví kaloni (*Pteropus* spp.). Nechybějí zde ani nejrozličnější ptáci, jako jsou drobní modropláštníci (*Maluridae*), lejsčáci (*Petroicidae*) nebo střízlíkovcovité (*Acanthizidae*), holubi, papoušci, kakaduové nebo rajka queenslandská (*Ptilinopus victoriae*). Kromě nich najdete ve zdejších lesích několik dalších velmi zajímavých obyvatel. Největší pralesní pták z příbuzenstva pštrosů, kasuar přilbový (*Casuarus casuarus*), dorůstá výšky přes metr a půl, samci mají na modře zbarvené hlavě výraznou rohovinovou přilbu, samice jsou méně výrazné. Tito plodožraví ptáci jsou plaší a žijí v interiéru pralesa, kde samice snášejí

3–5 obrovských vajec se zelenou skořápkou, o která se však, stejně jako o vylíhlá mláďata, starají samci. Dospělí samci jsou přitom velmi nebezpeční a v případě ohrožení mohou zabít nejen psa, ale dokonce i člověka. Naneštěstí jich zde žije už jen několik málo tisíc, takže spíše než s živým ptákem se setkáte s dopravními značkami, které na ně upozorňují. Taboni lesní (*Alectura lathami*), dosahující velikosti krocana, zase zaujmou způsobem inkubace vajec. Dospělí ptáci sice staví hnízdo, ale nesedí na něm. Nebylo by to ostatně ani možné, protože šířka hnízda může při výšce až metr dosáhnout v průměru i 4 metrů! Staví či spíše nahrabávají ho svými mohutnými nohama z nejrozličnějšího materiálu, jako jsou větvičky, listy a jiné rostlinné zbytky nebo hlína. Tlením tohoto materiálu se pak uvolňuje teplo potřebné k inkubaci vajec. Těch do této obří stavby samice postupně naklade 15–27, a ačkoliv na nich nesedí, starají se samcem o jejich další vývoj. Dospělí ptáci totiž pravidelně kontrolují zobákem, na němž mají citlivé termoreceptory, zda je teplota v hnízdě optimální. Pokud je nízká, přidávají další materiál, pokud je naopak vysoká, část ho z hnízda odstraní. Další ptáci zajímavostí jsou lemčí (*Ptilonorhynchidae*), ptáci z příbuzenstva rajek, kteří jsou známí svými obřími stavbami a sbírkami nejrozličnějších předmětů, pomocí kterých lákají samice. Místa, kde se předvádějí samicím, se nazývají loubí a mohou být značně velká. Někdy jde o volná prostranství, u jiných druhů o umělé přístřešky nebo tunely, které samci čistí, staví a neustále udržují a vylepšují. Na patřičném místě pak shromažďují listy, plody, semena, schránky měkkýšů, pířka, kousky mechu nebo kůry, kamínky nebo drobnosti antropogenního původu. Samec stráví budováním loubí a sbírek naprostou většinu svého života, takže o mláďata se pak musí kompletně postarat jeho partnerka.

Parky kolem potoků

Zcela jiný charakter mají národní parky umístěné na závětrné straně Velkého předě-

lového pohoří, které se táhne podél celého východního pobřeží a odděluje vlhký východ od suché většiny kontinentu, nebo v místech, kde srážky rychle odtečou a voda zde po část roku chybí. Jde např. o Davies Creek, Paluma Range, Jourama Falls, Bowling Green Bay či Mt. Elliot, jejichž podloží je často žulové, půda kyselá a chudá na živiny a deště bývají nepravidelné. V nejlhčích místech i zde roste les, ale častěji jsou rozvolněné porosty charakteru savany s řídkým zápojem stromů. Těmi už jsou velmi často typické australské blahovičnický (*Eucalyptus* spp.), běžné jsou i mohutné cykasy (*Cycadales*) nebo tzv. stromová tráva (*Xanthorrhoea*; žlutokap) ze vzdáleného příbuzenstva chřestu. Ta vytváří nepravý kmen z odumřelých listů, vysoký i více než dva metry, který chrání růstovou růžici v případě požáru. Ty jsou v těchto místech běžné a nedochází při nich k větším škodám: stromová tráva stejně jako cykasy a blahovičnický je bez problémů přežijí. Pokud jim je ale uměle bráněno, což se v minulosti stávalo, nahromadí se větší množství suché biomasy a následný, nevyhnutelně větší požár je už může zahubit.

Nejvíce živo je v parcích blízko vody, ale také v kempech, kde můžete narazit na tabony, ale hlavně na několik druhů klokánů a dalších vačnatců, kteří se sem stahují za snadnou obživou. Potkat zde můžete třeba velké klokany rudé (*Macropus rufus*) nebo obrovské (*M. giganteus*), ale i některé z menších druhů, a to ve větším počtu než v okolní buši. Mezi ptáky zaujmou ledňáci obrovští (*Dacelo novaeguineae*), dytici velcí (*Burhinus grallarius*), loriové mnohobarví (*Trichoglossus haematodus*) nebo některý z papoušků kakadu (*Cacatua* spp.). Z plazů jsou běžní slunomilní scinkové, ať už menší, pestře zbarvení rodu *Carlia*, nebo delší pruhovaní rodu *Ctenotus*. Narazit můžete také na agamu límcovou (*Chlamydosaurus kingii*) nebo na některého z mnoha varanů, pro něž je Austrálie centrem diversity a kteří nezřídka dosahují i dvoumetrové délky (*Varanus panoptes*, *V. varius*). Naopak hady, kterých v Austrálii žije velké množství druhů a nezřídka jsou smrtelně jedovatí, potkáte jen vzácně, protože jsou velmi plaší. Velkým překvapením jsou žáby, na něž můžete narazit i v jinak velmi suché krajině. Stačí být ve správnou chvíli za soumraku na vhodném místě a bez větší námahy objevíte 5–10 druhů hrabavek (např. *Limnodynastes ornatus*) a rosniček (*Litoria* spp.), které se zrovna nacházejí v obdobích rozmnožování. Ve vodě můžete narazit na vodní želvy dlouhokrčky (*Chelidea*) nebo na zajímavé korýše a ve větších potocích či menších řekách níže po toku pak žije i jedna z místních největších ikon – ptakopysk podivný (*Ornithorhynchus anatinus*).

Neoznačené fotografie Antonín Krása
Autor působí v oddělení druhové ochrany
na ředitelství AOPK ČR